

Mer papirarbeid i barnehagen?

Om arbeidstidsordninger i barnehagen

Foredrag fra konferansen *Kartlegging i barnehagen: Innhold og konsekvenser*
Utdanningsforbundet, Oslo, 20 juni 2010

Lasse Kolstad seniorrådgiver, Utdanningsforbundet, Norge

Email: lasse.kolstad@utdanningsforbundet.no.

Non-reviewed presentation, Published 28 December 2010

Førskolelærere med tid, kunnskap, kompetanse og vilje til handling er avgjørende for å sikre kvalitativt gode barnehager. Har førskolelærerne den tiden de trenger for å gjøre en god jobb? Hva brukes tiden til? Hvordan påvirker nye krav, som kartlegging, førskolelærernes arbeidsbetingelser?

Organisering av arbeidet, tid til planlegging og samarbeid og praktisering av bunden og ubunden tid i barnehagen har betydning for kvaliteten på tilbudet og førskolelærernes mulighet til å gjøre en god jobb. Den enkeltes opplevelse påvirker og legger føringer for kvaliteten på arbeidet i barnehagen. Endringer i utdanningssystemet medfører nye krav til barnehagens kvalitet og innhold, krav som forandrer barnehagens oppdrag og mandat som pedagogisk institusjon og arbeidsplass.

HVA BRUKER VI TIDEN TIL?

Det finnes lite forskningsbasert kunnskap om praktiseringen av og erfaringer med gjeldende arbeidstidsordninger i norske barnehager. Utdanningsforbundet er opptatt av å styrke kunnskapsgrunnlaget og engasjementet omkring arbeidstidsordninger, tidsbruk og oppgaveløsning i sektoren. Forbundet gjennomførte derfor våren 2009 en spørreundersøkelse blant et utvalg medlemmer. Målsettingen er å rette søkelyset på

hvordan pedagogiske ledere og førskolelærere opplever og erfarer rammevilkårene de arbeider innenfor.

OM UNDERSØKELSEN

Spørreskjema ble vinteren 2009 sendt til et representativt utvalg på 3000 førskolelærere organisert i Utdanningsforbundet, men ikke styrere. Disse er fordelt på de tre tariffområdene KS, PBL-A og Oslo kommune. Svarprosenten var 54,9 med en fordeling som svarer godt til faktisk fordeling av medlemmer mellom tariffområdene. Svarene viser at hovedutfordringene synes å være nokså like innen de tre tariffområdene.

Vi kan se noen forskjeller ved at medlemmer i PBL-A-barnehager gjennomgående er noe yngre, har noen færre år i barnehage og ansvar for flere barn enn i KS og Oslo kommune. Det kan muligens forklares med den store veksten i private barnehager de senere år. Det er i private barnehager det har vært flest ledige jobber for nyutdannede, og finansieringsordninger har i stor grad bidratt til et press for økt barnetall.

ØKT ARBEIDSPRESS

Når vi spør om opplevde endringer i arbeidsoppgaver og arbeidsmengde, er svarene tydelige på at:

- Innføringen av ny rammeplan har ført til endrede arbeidsoppgaver og økt arbeidsmengde.
- Dokumentasjons- og årsplanarbeid, rapportskriving og administrative oppgaver delegert fra leder oppgis å være tidkrevende for mange.
- Mange opplever at det er for liten tid til å løse de faglige oppgavene i barnehagen.
- I tillegg oppgir over halvparten av respondentene at de bruker 3 timer eller mer av den bundne tiden pr. uke til arbeidsoppgaver utenfor barnegruppen.

I lys av den pågående diskusjonen om kartlegging og testing i barnehagene er det grunn til å spørre om økt tid til slike oppgaver vil styrke eller svekke det faglige arbeidet i barnehagene. Når over halvparten av respondentene sier at de bruker tre timer eller mer av den bundne tiden til arbeid utenfor barnegruppen, må vi stille spørsmålet om dette er til barnas beste.

FOR LITEN TID

I en drøfting av aktuelle tiltak for å styrke det faglige arbeidet og eventuelle endringer i arbeidstidsordningene, er det interessant å se på hvilke områder førskolelærerne mener de har for liten tid. Det er særlig tre kategorier som går igjen; det er for liten tid til:

- Arbeid rettet direkte mot enkeltbarn (60 %)
- Faglig ajourføring (65 %)
- Veiledning av medarbeidere (70 %)

Dette er alle arbeidsområder som har stor betydning for å opprettholde og utvikle et kvalitativt godt pedagogisk tilbud.

BRUK AV UBUNDET TID

Normalarbeidsdagen i barnehagen er, i henhold til bestemmelser i tariff- og særavtaler, 37,5 timer per uke i hel stilling. Denne tiden er inndelt i bundet tid og ubundet tid. Fire timer per uke er avsatt tid for den enkelte pedagog til for- og etterarbeid, uformell foreldrekontakt, faglig ajourføring med mer, og er definert som ubundet tid. Hvordan den ubundne tiden brukes og hvilke oppgaver som løses i denne tiden, har stor betydning for den enkeltes mulighet for faglig utvikling.

Undersøkelsen viser at mange barnehager har et forbedringspotensial når det gjelder tilrettelegging for og bevisstgjøring omkring bruk av ubundet tid:

- Hver femte mener at uttak av den ubundne tiden ikke er organisert slik at egne og barnehagens faglige behov blir ivaretatt.
- Mange (39,3 %) vet ikke hvem som har bestemt nåværende praksis når det gjelder å ta ut ubundet tid i barnehagen.
- Det foreligger i liten grad skriftlige avtaler om praktiseringen av ubundet tid.
- Det kan synes som om mange oppgaver som burde løses i bundet tid (for eksempel rapportskriving) må tas i ubundet tid. Dette svekker førskolelærernes mulighet for tid til faglig ajourføring.
- Manglende kunnskap om tariffavtalens bestemmelser, og involvering av ansatte og tillitsvalgte i drøftinger om organisering av arbeidstid og arbeidsoppgaver, synes å være en klar utfordring.

VIDERE ARBEID OG INNSATSOMRÅDER

På spørsmål om hvilke faktorer eller tiltak som er viktige for å fortsette å arbeide i barnehage, får vi følgende rangering fra respondentene:

- økt pedagogtetthet og færre barn i barnegruppen
- mer tid til samarbeid
- bedre vikarordning

Både i denne undersøkelsen og i etterfølgende debatt i Utdanningsforbundet får vi klare tilbakemeldinger om at barnehagens kvalitative utvikling er avhengig av at flere pedagoger kommer inn i barnehagen, men det må skje uten at barnetallet øker. Mange uttrykker stort behov for å ha flere med faglig bakgrunn å diskutere og reflektere sammen med. Flere pedagoger vil styrke arbeidet overfor barn og foreldre, samt bidra til en bedre og utviklende arbeidssituasjon.

MER TID TIL KJERNEOPPGAVENE – ØKT BEMANNING OG FÆRRE BARN

Dagens barnehager er allerede presset på tid. Førskolelærerne skal ha tid til faglig oppdatering, planlegging og gjennomføring, samt tid til samarbeid og vurdering. Lov og rammeplan stil

ler nye krav til dokumentasjon. Samtidig utvides åpningstiden, og barneantallet øker. Førskolelærerne ønsker mer tid til kjerneoppgaven, nemlig samværet med barna.

Riksrevisjonen har vurdert styring og forvaltning av barnehagetjenestene, jf. Dokument nr. 3:13 (2008–2009), og peker på at enkelte barnehager har høyt sykefravær og lav grunnbemanning. Riksrevisjonen mener dette gjør det vanskelig å imøtekomme alle barnehagens oppgaver og gi hvert enkelt barn tilstrekkelig oppmerksomhet.

Arbeidsforskningsinstituttet trekker fram noen av de samme utfordringene i AFI-notat 9/2008 – *Arbeidsmiljøet i barnehagen*. I kapittel 5.3 *Videre innsatsområder* skriver AFI blant annet følgende:

Barnehager ligger antakelig i perioder over grensen av det tillatte og/eller forsvarlige med hensyn til bemanning. En høyere bemanningsnorm og en reell normdekning kan virke forebyggende for slitenhet på kort sikt og for utbrenthet og muskel- og skjelettplager på lang sikt. (Arbeidsforskningsinstituttet, 2008)

SPRÅKKARTLEGGING TIL BARNAS BESTE – ELLER NY TIDSTYV?

Debatten om språkkartlegging av alle barn og generell bruk av tester og kartleggingsverktøy er ikke bare en faglig diskusjon, men må også vurderes i lys av om dette er riktig bruk av tiden. Hva kommer disse oppgavene i stedet for, i hvor stor grad går de på bekostning av direkte arbeid med barna, og hvordan virker dette inn på ansatte som allerede har en presset arbeidssituasjon?

Østberg-utvalget, NOU 2010: 7, *Mangfold og mestring*, skriver blant annet følgende i sine vurderinger vedrørende kartlegging av språk:

Kartlegging av språkbruk og språkutvikling hos enkeltbarn bør begrenses til de barn som etter det pedagogiske personalets vurdering kan ha behov for ekstra støtte eller språkstimulering. (Kunnskapsdepartementet, 2010)

Denne debatten går også i andre nordiske land. I Sverige har Skolverket gitt uttrykk for skepsis til omfattende kartlegging av barn i førskolealder. I Danmark har en tidligere hatt tilbud om språk-

kartlegging av alle barn, slik det nå er foreslått i Norge, men i oktober 2009 kunngjorde det danske Indenrigs- og socialministeriet at dette skulle avvikes:

Pædagogerne skal have mest mulig tid til at være sammen med børnene i daginstitutionerne, derfor foreslår regeringen, at kravene til evaluering af de pædagogiske læreplaner skal forenkles. Og det skal være pædagogerne i daginstitutionerne, der vurderer, hvilke børn i institutionen, der skal tilbydes en sprogvurdering i stedet for at alle børn automatisk tilbydes sprogvurdering, selv om de ikke nødvendigvis har sprogproblemer. (Socialministeriet, 2009)

I debatten om kartlegging må de ansattes arbeidssituasjon og tid til å løse alle arbeidsoppgavene være et viktig perspektiv. Hva tiden brukes til og hvordan pedagogene skal få mer tid til å gjøre de rette tingene, må på dagsordenen. En barnehage preget av lek, læring og omsorg trenger førskolelærere med tid og blikk for det enkelte barn og barnegruppens behov, men også tid til medarbeidere og foreldre, samt tid til egen refleksjon og utvikling.

LITTERATUR

- Arbeidsforskningsinstituttet. (2008). *Arbeidsmiljøet i barnehagen* (AFI-notat 9/2008). Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Socialministeriet. (2009). *Færre regler: Mer tid til børnene*. Pressemelding fra 6. oktober 2009. Retrieved 02.12.2010 from <http://www.sm.dk/Nyheder/Sider/Vis%20Nyhed.aspx?NewsItem=391>
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *Mangfold og mestring* (NOU 2010:7). Oslo: Departementet.
- Riksrevisjonen. (2009). *Undersøkelse av styring og forvaltning av barnehagetjenestene* (Dokument 3:13 2008–2009). Oslo: Riksrevisjonen.
- Utdanningsforbundet. (2009). *Arbeidstidsordninger i barnehagen* (Rapport 1/2009). Oslo: Utdanningsforbundet.
- Utdanningsforbundet. (2010). *Arbeidstidsordninger i barnehagen* (Debattnotat våren 2010). Oslo: Utdanningsforbundet.